

Türk Tarih Kurumu ve milli tarih ülküsü

Doç. M. Tayyib Gökbilgin

İkinci meşrutiyet inkılabını takip eden senelerde memleketimizde tarih tetkiklerine yeni bir istikamet ve hız vermek, bu faaliyetleri teşkilâtlandırmak ve bu sahada maksada hizmet eden neşriyat yapmak temayül ve ihtiyacı daha fazla hissedilmeye başlanmış ve bu gayenin tahakkuku arzusu ile Tarih-i Osmanî Encümeni adile ilmi bir tarih cemiyeti kurulmuştu. Teşkilâtı, vazifeleri, aslı ve muavin azaları tesbit edilerek faaliyete geçen bu ilk tarih cemiyetimizin gayesi gerçi nisbeten basitti ve mahduttu: «Devlet-i Osmanîyenin mükemmel bir tarihini vücude getirmek ve tarih-i Osmanîye ait resal ve evrak ve kuyudatı tab ve neşretmek». Fakat «Hânedan-ı Saltanat-ı Seniye»ye karşı kuvvetli bir merbutiyet mevcut olduğu, Osmanlılık mefhum ve şuurunun henüz muhafaza edilmeye itina gösterildiği bir devirde çizilen bu hedefi tabii görmek icap eder. Maamafî cemiyetin statüsü, «bu vazifelerin icrâde tevsî edileceğini» belirtmek suretile, derhâl, bir açık kapı bırakmakta, istikbaldeki yeni inkişafalara bir telmih yapmakta idi. Nitekim, Balkan harplerinin doğurduğu fikri hareketler o kadar çeşitli ve mağlûbiyetlerin Türk cemiyetinde bıraktığı aksülâmeler o kadar derindi ki, Tarih-i Osmanî Encümeni de bunların tesirinden kurtulamadı ve, o devrin fikir ve tarih ideolojisi hakkındaki münakaşalarından da anlaşıldığı vechile, tarih görüşüne ve tarih tetkiklerine daha şümüllü bir istikamet ve vüsâat vererek faaliyetine devam etti. Filhakika, yeni bir Türk tarihi görüşü ufukta belirmeye başlamış ve bunun münakaşaları Türk cemiyet hayatını, devrin münevver muhitini kucaklamıştı. Bu cereyanın mürevvicilerinden ve sözcülerinden birinin muarızına verdiği şu cevap bu temayül ve ihtiyacı ifade etmek itibarile bir misal teşkil edebilir: «Osmanlı tarihini anlamak ve sevmek için mutlaka Selçuk Türklerini öğrenmek ve anlamak, bütün Türkleri, mazilerini, teşkilâtlarını, âhlâk ve seccyelerini bilmek lâzımdır.»

Gerek Birinci Harp ve mütareke senelerinde «Tarih-i Osmanî Encümeni» olarak, gerek, Cumhuriyetin ilânından sonra «Türk Tarih Encümeni» adile çalışmalarına devam eden bu ilk

tarih cemiyetimizin yirmi sene kadar devam eden faaliyeti ilim ve fikir hayatımızda çok verimli olmuş ve bu sahada bugün hâlâ müstağni kalamadığımız bir çok tetkikler ve monografiler ortaya koymuştur.

Ancak, Büyük Türk İnkılabı, Türk tarihi, Türk medeniyeti tarihi, Türkiye tarihi, Türkiye medeniyet tarihi gibi mevzu ve sahalarda elbette yeni görüşlere sahip olacak ve milli tarihimizin işlenmesinde çok daha geniş temellere dayanacağı ki, bu ihtiyacı kuvvetle duyan ve bu sahada kuvvetli bir hamle yaratmak isteyen Atatürk 1931 de Ankarada bugünkü Türk Tarih Kurumunun esas olan «Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti» ni kurdu ve bu adı cemiyet gayesi olarak gösterdi.

Bugünkü Türk Tarih Kurumu da yirminci yaşını ikmal etmiş bir vaziyettedir. Bu müddet içinde onun, bazı beynelmilel olmak üzere, dört konferans akdetmiş olduğunu, büyük, feyizli ve çeşitli bir faaliyet, ezcümle mezbur bir neşriyat faaliyeti gösterdiğini memnuniyetle ve itminanla hatırlıyoruz. Atatürk, bu cemiyeti kurarken Türk tarihinin enginliğine ve derinliğine nüfuz edebileceği, onu tetkik, tahlil ve ilim âlemine takdim edilebilecek, Türk tarihçilerinin de yetişmesini hedef tutmuş ve Ankaradaki fakülteyi bu maksatla tesis etmişti. Bu gayeye ne dereceye kadar ulaşılmıştır, hedefe ne nisbette yaklaşılmıştır, bu müddet içinde daha kesif ve rasyonel bir çalışma metodu takip edilebilir miydi? Bu meselelerin henüz münakaşaya tahammülleri vardır. Fakat şu son sene zarfında bu cemiyetin geçirdiği mühim bir bünye değişikliği bize gösteriyor ki, 1931 ve müteakip yıllarda bu sahada atılan hayırlı adımlar semeresini vermeğe başlamış ve bu yolda hayli mesafe katılmıştır. Filhakika, geçen martta toplanan Kurumun umumî heyeti 1931, 1935 ve 1940 tarihlerinde tebellül eden ve hukukî bir şekil alan statüsünün kifayetsiz olduğunu, bundan sonra gösterilecek faaliyetin yeni esaslar ve daha ilmi usullerle idamesi lüzumunu müşahade etmiş ve bu ay başındaki son toplantısında da, Türk Tarih Kurumu, artık mümasil ilim cemiyetlerinde mevcut hüviyet, karakter ve şekli almış-

Liselerin Felsefe Derslerine Yardım:

Stoisienlerin gözü ile beşerî kardeşlik

Konferansı veren:

L. H. Seelye

(Amerikan Kız Koleji ve Robert Koleji Felsefe Profesörü Dr. Laurens H. Seelye'nin Türkiye Muallimler Birliğinde verdiği konferansı.)

Üç sene evvel 1948 de Birleşik Milletlerdeki 58 milletten kırk sekizinin temsilcileri İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi hakkında muvafakat rey verdiler. 1945 den 1948 e kadar muhtelif milletlerin 17 üyesinden mürekkep bir komite bu Beyanname üzerinde mutabık kalmak için uğraşmışlardır. Bu, beşeriyetin her ferдинin istiyebileceği insan haklarını sıralayan 30 kısa paragrafı ihtiva eder. Düşünen insanlar bir çok meselelerde hemfikir olabilirler. Fakat bu Beyanname Birleşmiş Milletlerdeki düşünün kadın ve erkeklerin ekserisinin fikren birleştiğidir. Bu Beyanname cinsiyet, ırk ve din gözetmeksizin, herkes içindir.

tr. Bu esnada müşahade edilmiştir ki, yirmi senelik hayatında bu milli ilim müessesemiz Türk tarih ilmini tetkikte, neşir ve tamimde, dünya ilim âlemi ile temas ve işbirliğinde başarılı bir çalışma göstermiş ve daha fazlasını göstermek istidadında da bulunmuştur.

Geçen asırlarda Avrupa milletlerinin de yaşadığı romantik devri, Türk tarihçiliği nisbeten az bir sarsıntı ile, fakat, milli ruhun ve Türk cemiyetinde fikir ve ideal birliğinin teessüsüne, salâbetine büyük hizmetler yapmak suretile geçirmiştir. 1325 ten itibaren evvelâ hânedanın sonra da devletin maddî ve mânevi himaye ve müzahareti altında teşekkül ve inkişaf eden Tarih-i Osmanî Encümeni, Türk Tarih Encümeni, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ve nihayet Türk Tarih Kurumu, artık, Cumhuriyetin fahri himayesini bile, ilmi objektiviteyi esas tutan bir ilim cemiyeti için zaruri görmemiştir. Halbuki Tarih-i Osmanî Encümeni hânedan azalarının bir cemile olmak üzere sinesine alıyor, devletten maaşlı bir cemiyet kâtibine muhtaç bulunuyordu. 1940 nizamnamesi ise Millî Eğitim Bakanını fahri reis tayıyordu. Kuruldukları ve yaşadıkları devir için tabii görülebi-

Çeviren:
Zafer Ilgaz

Beyannameye bulunan fikirler birdenbire 1948 de yahut 1945 de doğmamıştır. Bunlardan bazıları bize bir çok asırlar evvelinin bıraktığı müsterek mirasmızdır. Bir kaç adam bu fikirlerin bazıları hakkında söz söylediler, fakat milyonlarca insan bunları asla işitmemişlerdi. İşitenlerden pek az bir kısmı inanmak istedi.

Bugün biz insan zihniyeti ve idaresi bakımından tehdit edici bir kriz içindeyiz. Talih eseri olarak beşeriyet için bu Beyannamedeki fikirler bir çok İslanlarda neşredilmiş ve 48 millet temsilcilerinin vicdanlarının tasvibini kazanmıştır. Bu insan haklarını öğrenmek ve talim etmek mes'uliyeti bizim üzerimizdedir.

Takriben iki bin sene evvel Stoisiyen filozofları İnsan Haklarını kurucularındandı. Bu Stoisiyenler hemen hemen bizim yirminci asır dünyamıza benziyor, çünkü 200 yıllık Romen

len bu şartlar bugün tarihe mal olmuştur. Millî ruhu temsil eden, Büyük Türk İnkılabındaki engin tarih görüşüne sahip olan, fakat, ilmi objektiviteyi şiar edinen bugünkü tarih ilmi mensupları Türk tarihçiliğinin kaderini ellerinde tutmakta ve Türk Tarih Kurumu faaliyetinde yeni bir hamle yapmak kararını vermiş bulunmaktadırlar. Son senelerin bu sahadaki ilmi faaliyetleri milletler arası kongrelerde ve son olarak memleketimizde toplanan XXII. Müsteşirler Kongresinde, şimdiye kadar olduğundan daha iyi bir imtihan vermeleri bu hususta ümitli olmaya hak kazandıracak mahiyettedir. Memleketimizin fikir hayatı, millî ruh ve ideal bütünlüğü gayesi hesabına, başta her dereceli tahsil müesseselerimizdeki öğretmenler olmak üzere, bütün münevverleri, yetişmekte olan gençliği, bu sahadaki faaliyetlerin en büyük feyiz ve semereyi hâsıl etmesini arzulu ve teşne kullmaktadır. Türk cemiyeti, Türk tarih ilminin ve onun inkişafını hedef tutarak faaliyette bulunan Türk Tarih Kurumunun hareketlerini ve çalışmalarını, onun ortada koyduğu ve koyacağı eserlerden, neticelerden en büyük mânevi gidasını alacağı için, büyük bir dikkat ve hasasiyetle takip edecektir.